IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 199

1. Euskal Herriko biztanleriaren ezaugarri nagusiak

Biztanleriari buruzko 2006ko datuen arabera, Euskal Herrian 3.015.558 pertsona bizi dira guztira. Horietako %71 Euskal Autonomia Erkidegoan (EAEn), %20 Nafarroan eta gainerako %9 Iparraldean.

Euskal Herriak 20.664 Km^2-ko azalera du eta Bizkaiko Golkoan, Pirinioetako mendebaldeko ertzean dago. Euskal Herria zazpi lurraldek osatzen dute. Zazpi lurralde horiek Europako bi estatuko zati politiko eta administratibo dira: Espainian, Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroa, eta Frantzian, Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa.

> Euskal gizartea gero eta zaharragoa da, eta etorkinek hazkundea handia izan dute azken urteotan, batez ere Nafarroan eta EAEn

Arabak, Bizkaiak eta Gipuzkoak Euskal Autonomia Erkidegoa (EAE) osatzen dute eta Nafarroa, bera da autonomia erkidego (Nafarroako Foru Erkidegoa). Lapurdik, Nafarroa Behereak eta Zuberoak Iparraldea osatzen dute. EAEk eta Nafarroak autogobernua daukate, Iparraldeko hiru lurraldeak, aldiz, Pirinio Atlantikoetako Departamentuaren zati dira.

Euskal Herriko biztanleriak azken 15 urteotan izan duen bilakaera aztertuz gero, badira bereziki azpimarratu beharreko bi ezaugarri:

- biztanleriaren zahartze-prozesua, eta
- etorkinen eragina

Euskal Herriko biztanleria gero eta zaharragoa da. Bizitza-esperantza oso handia da eta, aldi berean, jaiotze-tasak behera egin du nabarmen. Izan ere, EAEn eta Nafarroan, 1991 eta 2006 bitartean 65 urtetik gorako biztanleriak ia %50 egin du gora. Iparraldean igoera hori ez da hain handia izan, baina kontuan hartu behar da duela 15 urte zaharren proportzioa handia zela jada.

Biztanleriaren jatorriari dagokionez, azken 15 urteotan atzerritik Euskal Herrira etorritako etorkinen hazkundea oso handia izan da. Hazkunde hori bereziki handia izan da EAEn eta, batez ere, Nafarroan. 1991 eta 2006 bitartean, EAEko atzerritarren ehunekoa biztanleen %2tik %5era igo da, eta Nafarroan %2tik %10era.

Inkesta soziolinguistikoak aztergai duen unibertsoa Euskal Herriko 16 urte edo gehiago dituzten pertsonena da. 2006ko datuen arabera, 16 urte edo gehiagoko 2.589.600 lagun dira Euskal Herrian. Horietako %71,5 (1.850.500 pertsona) Euskal Autonomia Erkidegoan (EAEn) bizi dira, %19,7 (508.900 pertsona) Nafarroan eta %8,9 (230.200 pertsona) Iparraldean.

Datuak irakurtzeko orduan, oso kontuan hartu behar da EAEk Euskal Herrian duen pisu demografikoa eta, horren arabera, emaitza nagusietan duen eragina.

1. taula. 16 urte edo gehiagoko biztanleria adinaren arabera. Euskal Herria, 2006

	16 urte edo gehiagoko biztanleria			
Adin-taldeak	**Euskal Herria**	EAE	Nafarroa	Iparraldea
≥ 65	**557.500**	393.200	104.700	59.600
50-64	**556.800**	402.400	102.900	51.500
35-49	**712.300**	512.000	141.300	59.000
25-34	**481.100**	348.600	101.500	31.000
16-24	**281.900**	194.300	58.500	29.100
Guztira	**2.589.600**	**1.850.500**	**508.900**	**230.200**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 201

2. Hizkuntza-gaitasuna

2.1. BIZTANLERIA HIZKUNTZA-GAITASUNAREN ARABERA

2006ko datuen arabera, 16 urte edo gehiagoko 2.589.600 pertsona bizi dira Euskal Herrian. Horietatik %25,7 (665.800 lagun) elebidunak dira, hau da, ondo hitz egiten dute euskaraz eta erdaraz. Badira, halaber, beste 397.900 pertsona (%15,4) euskaraz ondo mintzatzen ez badira ere, ondo ulertzeko gai direnak. Horiek elebidun hartzaileak dira. Gainerako guztiak (1.525.900 pertsona, %58,9) erdaldun elebakarrak dira, hau da, ez dakite euskaraz hitz egiten.

Euskal Herriko biztanleen %25,7 elebiduna da, %15,4 elebidun hartzailea eta %58,9 erdaldun elebakarra

1. irudia. Hizkuntza-gaitasuna. Euskal Herria, 2006 (%)

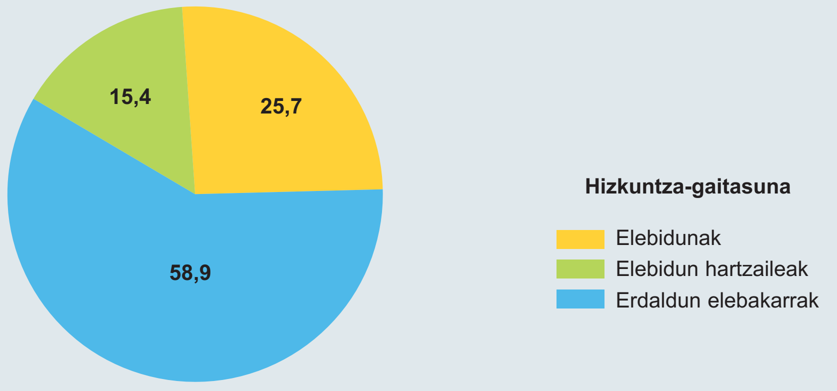

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskal Herriko elebidunen ehunekorik eta kopururik handiena (%83,7 eta 557.600 pertsona, hurrenez hurren) EAEn bizi da. Nafarroako elebidunak (56.400 pertsona) Euskal Herriko elebidunen %8,5 dira. Euskal Herriko elebidunen ehunekorik eta kopururik txikiena (%7,8 eta 51.800 hurrenez hurren) Iparraldean bizi da.

2. irudia. Hizkuntza-gaitasuna herrialdearen arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

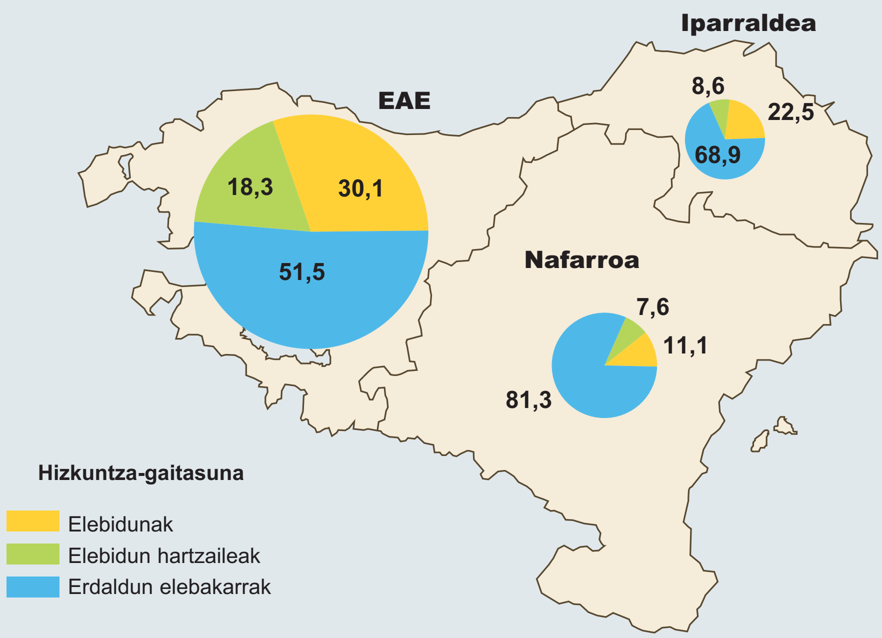

Oharra: zirkuluen tamaina herrialde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

2. taula. 16 urte edo gehiagoko biztanleriaren eta elebidunen bilakaera. Euskal Herria, 1991-2006

	16 urte edo gehiagoko biztanleriaren bilakaera			
Herrialdea	1991		2006	
	Guztira	Elebidunak	Guztira	Elebidunak
EAE	1.741.500	419.200	1.850.500	557.600
Nafarroa	420.700	40.200	508.900	56.400
Iparraldea	208.900	69.100	230.200	51.800
Euskal Herria	**2.371.100**	**528.500**	**2.589.600**	**665.800**

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 203

Azken 15 urteotako bilakaerari erreparatuz gero, 1991n baino 137.300 elebidun gehiago daude 2006an. 1991n Euskal Herriko elebidunak %22,3 ziren eta, esan bezala, 2006an %25,7. Elebidunen hazkundea EAEn eta Nafarroan gertatu da, ez, ordea, Iparraldean. Izan ere, Euskal Autonomia Erkidegoa etengabe ari da elebidunak irabazten. Aipagarria da, esaterako, azken 15 urteotako hazkundea handiagoa izatea EAEn (138.400 elebidun gehiago) Euskal Herri osoan baino (137.300). Nafarroan ere, apurka-apurka, gero eta elebidun gehiago daude eta ia ez dago galerarik. Iparraldean, aldiz, oraindik ere galerak daude eta izango dira datozen urteotan, baina gazte elebidunen kopurua hasi da dagoeneko gora egiten.

Aldi berean, erdaldun elebakarrak duela 15 urte baino 133.900 gutxiago dira Euskal Herrian (%70 ziren 1991n eta %58,9 dira 2006an). Halere, elebidunekin gertatzen den bezalaxe, erdaldun elebakarren kasuan, bereizi egin behar da EAEko eta Nafarroako bilakaera, alde batetik, eta Iparraldekoa, bestetik. Erdaldun elebakarren ehunekoak behera egin du EAEn eta Nafarroan. Iparraldean, aldiz, gora egin du bai kopuruak baita ehunekoak ere.

Azkenik, euskaraz ondo hitz egin ez arren, ondo ulertzeko gaitasuna dutenek, hau da, elebidun hartzaileek gora egin dute hiru lurraldeetan. Euskal Herriko biztanleen %7,7 izatetik %15,4 izatera iritsi dira azken hamabost urteotan.

2.2. HIZKUNTZA-GAITASUNA, ADINAREN ARABERA

EAEko elebidunen hazkundea 50 urtetik beherako adin-talde guztietan gertatu da eta Nafarroan 35 urtetik beherakoen artean. Iparraldean, berriz, 65 urtetik gorakoen artean dago elebidunen ehunekorik handiena, eta adinak behera egin ahala behera egin du elebidunen ehunekoak. Halere, Iparraldeko gazteen artean joera-aldaketaren zantzuak gero eta argiagoak dira, eta 2006ko datuen arabera gora egin du elebidunen ehunekoak eta kopuruak. Izan ere, 2001ean 16 eta 24 urte bitarteko 3.200 elebidun zeuden (%12,2) eta 2006an, aldiz, 4.700 elebidun daude (%16,1).

EAEn eta Nafarroan gazteen artean dago elebidunen ehunekorik handiena, Iparraldean, aldiz, zaharren artean

3. irudia. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

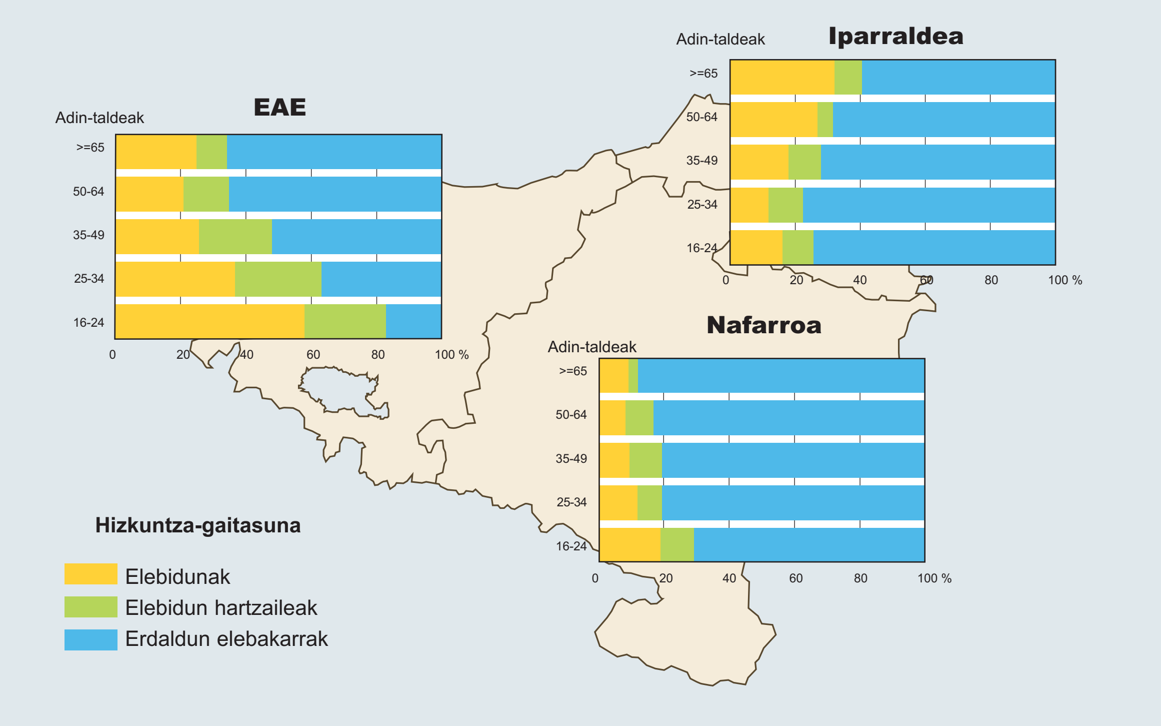

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Hortaz, azken 15 urteetako bilakaerari begiratuz gero, elebidunen hazkundea gazteenetatik ari da zabaltzen EAEn, Nafarroan zein Iparraldean.

Multzorik erdaldunena helduena da, baina urteak aurrera egin ahala, multzo hori elebidunak irabazten ari da azpitik eta erdaldun elebakarrak galtzen goitik, zaharren kaltean. Hau da, gazteak gero eta euskaldunagoak diren bitartean, zaharrenen multzoan (EAEn eta Nafarroan duela 15 urtera arte elebidunen ehunekorik handiena zuenean) erdaldun elebakarren ehunekoa hazi egin da.

Elebidun hartzaileen ehunekoa adin-talde guztietan hazi da oro har. Hazkundea hiru lurraldeetan gertatu da. Halere, EAEn lehenengo aldia da ehunekoa 16 eta 24 urte bitartekoen artean, hau da, gazteenen artean (%24,9) 25 eta 34 urte bitartekoen artean (%26,0) baino txikiagoa dena. Hau da, gazteenen artean, elebidunen hazkundea erdaldun elebakarren beherakada ez ezik, elebidun hartzaileena ere

eragiten ari da. Bestera esanda, 16 eta 24 urtekoen artean elebidun hartzaileetan dagoen galera elebidunen mesedetan gertatzen ari da.

2.3. HIZKUNTZA-GAITASUN ERLATIBOA

Elebidunak hiru multzotan banatu ditzakegu, euskaraz edo erdaraz hitz egiteko daukaten erraztasun handiagoaren edo txikiagoaren arabera: euskal elebidunak (%30,7), elebidun orekatuak (%30,3) eta erdal elebidunak (%38,9).

Euskal elebidunak euskaraz erdaraz baino errazago moldatzen dira. Elebidunen %31,8 dira EAEn, %26,2 Nafarroan eta %24,7 Iparraldean. Euskal elebidunen ehunekorik handiena 65 urtetik gorakoen artean dago

Euskal Herriko elebidunen ia herena hobeto moldatzen da euskaraz erdaraz baino. Proportzio hori, baina, txikiagoa da gazteen artean (bostena)

4. irudia. Elebitasun-mota (*elebidunak*). Euskal Herria, 2006 (%)

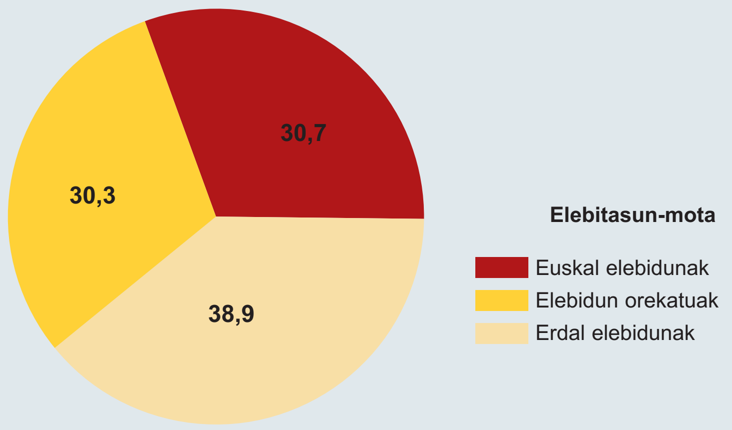

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskal Herri osoan, eta adinak behera egin ahala, behera egiten du proportzio horrek. Ia guztiek euskara izan dute lehen hizkuntza. EAEko eta Nafarroako euskal elebidunak gune euskaldunetan bizi dira: EAEkoak hirugarrenean (euskaldunak %50-%80) gehienbat eta Nafarroakoak nagusiki laugarrenean (euskaldunak >%80).

Elebidun orekatuak, aldiz, berdin moldatzen dira euskaraz eta erdaraz. Elebidunen %28,5 dira EAEn, %29,6 Nafarroan eta %50,8 Iparraldean. Elebidun orekatuen proportziorik handiena 25 eta 50 urte bitartekoen artean dago (hiru lagunetik bat EAEn eta Nafarroan eta erdia baino gehiago Iparraldean). Gehienek euskara izan dute lehen hizkuntza (batez ere Iparraldean). Halere, EAEn eta Nafarroan lautik batek erdara izan du lehen hizkuntza.

Erdal elebidunak hobeto moldatzen dira erdaraz euskaraz baino. Elebidunen multzorik handiena da EAEn eta Nafarroan. Erdal elebidunen proportzioa handiagoa da adinak behera egin ahala. Lehen hizkuntzari dagokionez, EAEn eta Nafarroan gehienek erdara izan dute lehen hizkuntza, Iparraldean, aldiz, euskara.

5. irudia. Elebitasun-mota herrialdearen arabera (*elebidunak*). Euskal Herria, 2006 (%)

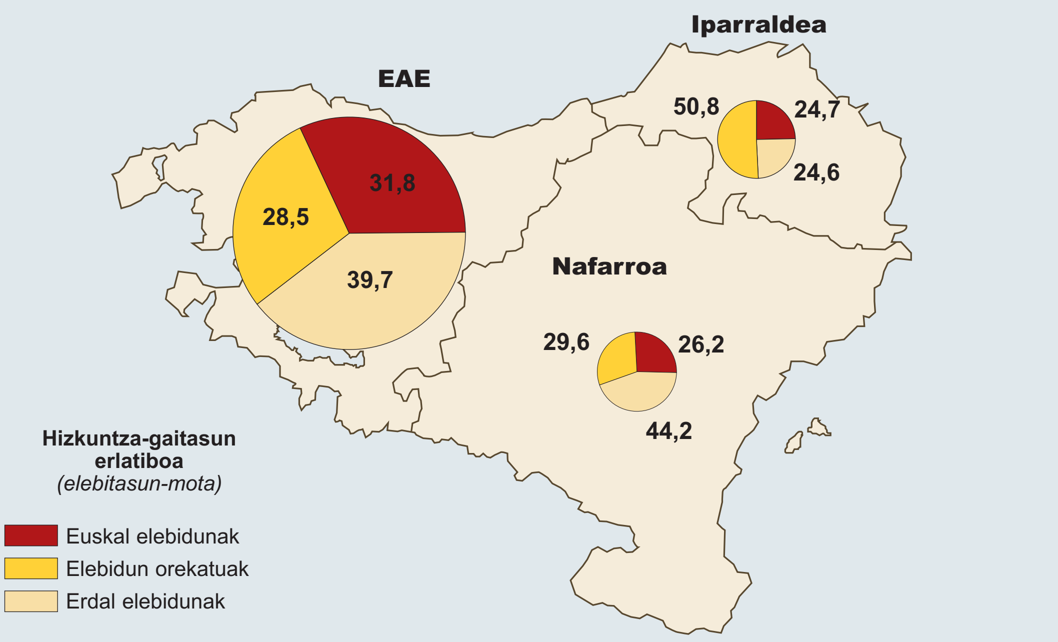

Oharra: zirkuluen tamaina herrialde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 207

3. Hizkuntzaren transmisioa

3.1. LEHEN HIZKUNTZA LURRALDEAREN ARABERA

Euskal Herriko lau biztanletik hiruk (%78,7k) erdara dute lehen hizkuntza. Euskara dutenak %16,5 dira eta biak dituztenak %4,8.

Lehen hizkuntza erdara dutenak nagusi dira Euskal Herriko lurralde eta adin-talde guztietan

6. irudia. Lehen hizkuntza. Euskal Herria, 2006 (%)

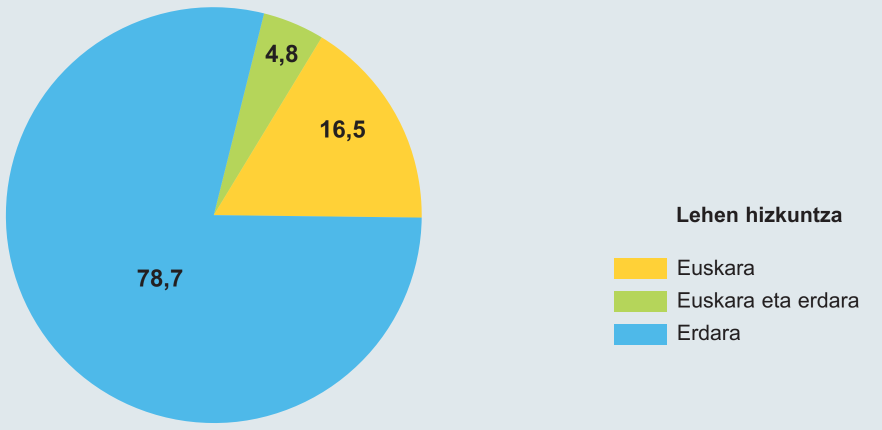

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 208

Lurraldearen arabera, lehen hizkuntza euskara dutenak %21,6 dira Iparraldean, %18,7 EAEn eta %6,4 Nafarroan.

7. irudia. Hizkuntza-gaitasuna adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

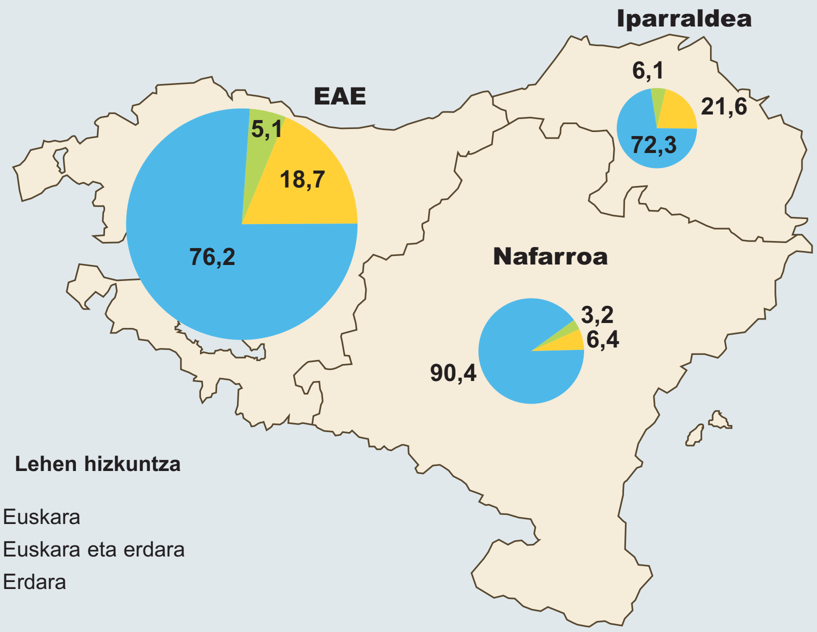

Oharra: zirkuluen tamaina herrialde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

3.2. LEHEN HIZKUNTZA, ADINAREN ARABERA

Lehen hizkuntza euskara dutenen proportziorik handiena 65 urtetik gorako helduen artean dago oraindik (%23,5). Ehuneko horrek behera egiten du adinarekin batera. Baina gazteenen artean (24 urtetik beherakoen artean) joera-aldaketa dago, eta hasi egin da bai euskara (%12,9) bai euskara eta erdara (%8,4) dutenen ehunekoa. Halere, kontuan hartu behar da joera-aldaketa hori EAEn eta, neurri txikiagoan bada ere, Nafarroan gertatu dela. Iparraldean, aldiz, gazteenen artean gero eta txikiagoa da lehen hizkuntza euskara dutenen ehunekoa.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 209

8. irudia. Lehen hizkuntza adinaren arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

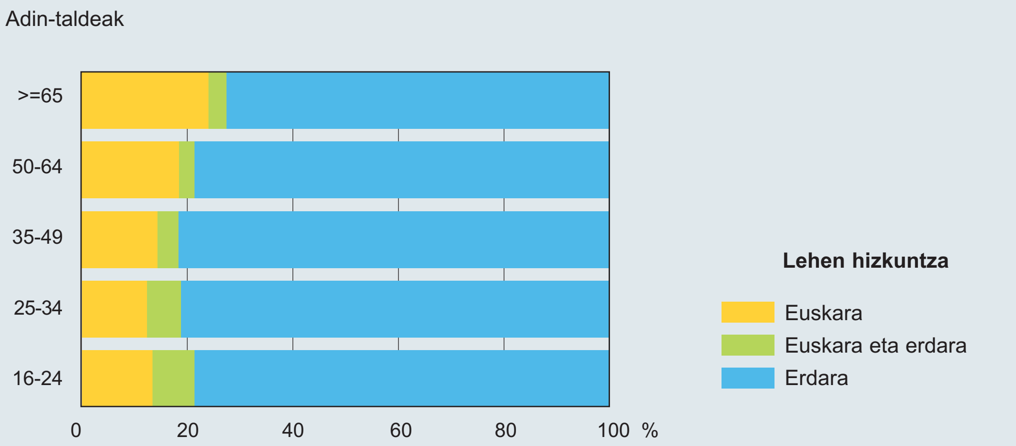

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

9. irudia. Lehen hizkuntza adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

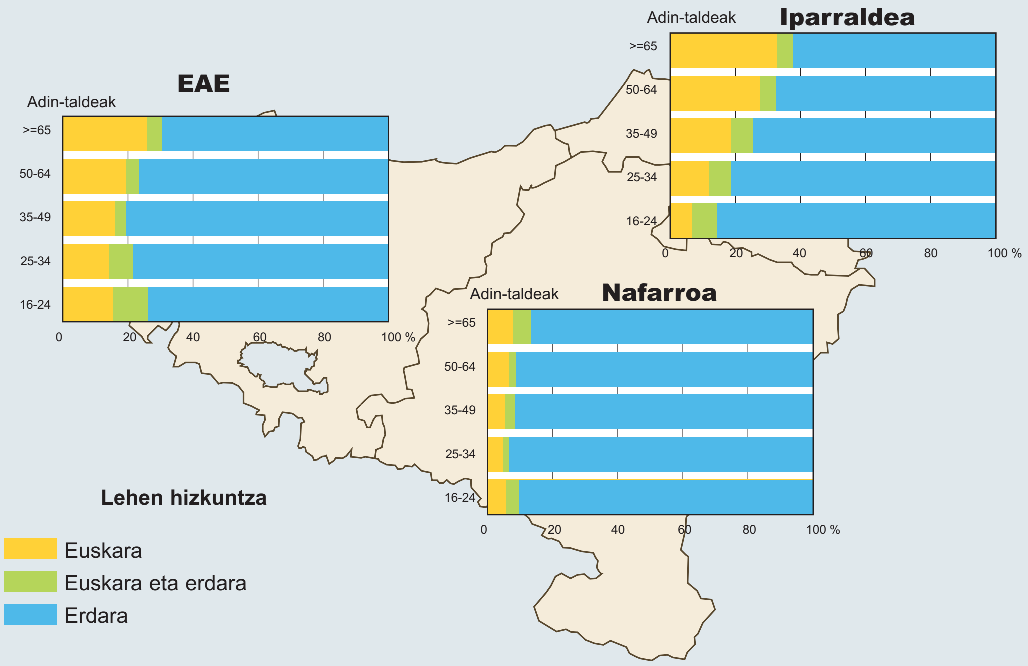

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 210

3.3. LEHEN HIZKUNTZA, HIZKUNTZA-GAITASUNAREN ARABERA

Euskal Herriko 16 urtetik gorako elebidunen erdiak baino gehiagok (%58k) euskara izan du lehen hizkuntza, %11,8k euskara eta erdara eta ia herenak (%30,2k) erdara.

Azken horiek euskaldun berriak dira eta eskolan edo euskaltegian ikasi dute euskara. EAEn eta Nafarroan, 16 urte edo gehiagoko elebidunen herena inguru dira eta gero eta pisu handiagoa hartzen ari dira. Iparraldean oraindik oso txikia da euskaldun berrien pisua. Izan ere, elebidunen %7,5 baino ez dira. Halere, kontuan hartu behar da duela hamar urte %3,9 zirela.

10. irudia. Elebidunen lehen hizkuntza. Euskal Herria, 2006 (%)

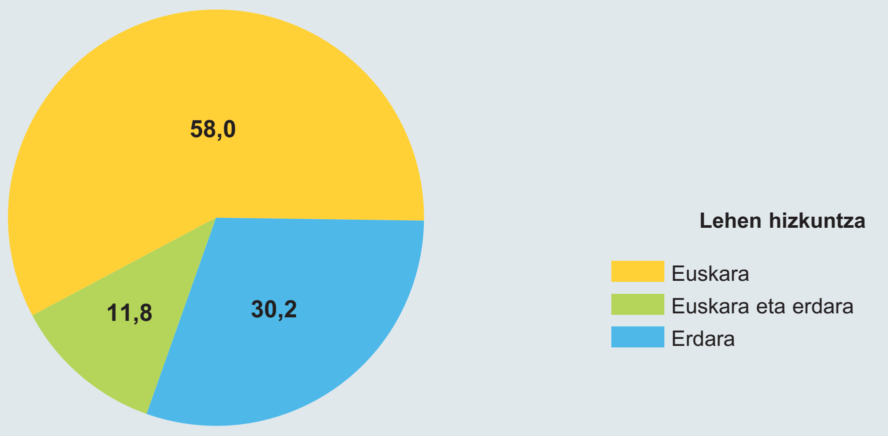

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 211

3.4. FAMILIA BIDEZKO TRANSMISIOA

Familia bidezko transmisioaz dihardugunean, ume batek gurasoengandik jaso duen hizkuntzari edo hizkuntzei buruz ari gara. Euskal Herrian, azken hamar urteotan euskara nola transmititu den ezagutzeko, 2 eta 9 urte bitarteko seme-alabak dituzten inkestatuak hartu ditugu kontuan.

Gaur egun, aita eta ama elebidunak direnean, euskararen transmisioa ia erabat ziurtatuta dago EAEn eta Nafarroan, eta oraindik galerak daude Iparraldean

Bikotekideen hizkuntza-gaitasunak erabat baldintzatzen du seme-alabei transmititzen zaien hizkuntza. EAEn eta Nafarroan, gurasoak elebidunak direnean seme-alaben %98tik gora euskara jasotzen dute etxean. Iparraldean ere ehuneko hori handia den arren, beste bi lurraldeetan baino 10 puntu txikiagoa da. Etxean euskara jaso duten gehienek (hamarretik zortzik baino gehiagok EAEn eta Nafarroan eta lautik hiruk Iparraldean) euskara bakarrik jaso dute, gainerakoek euskara erdararekin batera.

Bikotekideetako batek euskaraz ez dakienean, aldiz, seme-alaben %20k jaso du euskara bakarrik EAEn, %9,1ek Nafarroan eta %4,6k Iparraldean. Halere, bikote misto horietako seme-alaben artean, euskara eta erdara jaso dutenen ehunekoa handia da EAEn eta Nafarroan (seme-alaben erdiak 10 eta 24 urtekoen artean eta hirutik bik 2 eta 9 urtekoen artean)

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 212

11. irudia. 2-9 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

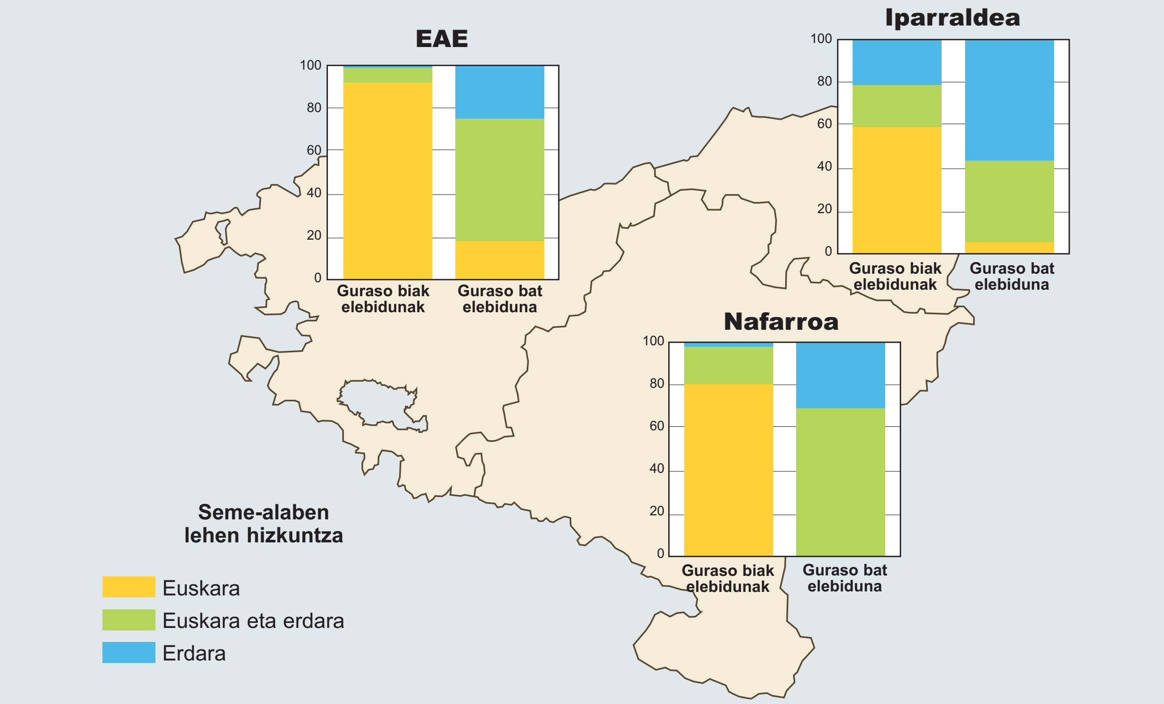

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

3.5. HIZKUNTZA-BILAKAERA: EUSKARAREN IRABAZIAK ETA GALERAK

> Irabazien hazkundea eta galeren ia desagerpena gazteen artean antzematen da bereziki, baita, neurri apalagoan bada ere, Iparraldeko gazteen artean ere

Lehen hizkuntza euskara edo euskara eta erdara izan duten gehienek (%85etik gora EAEn eta %75etik gora Nafarroan eta Iparraldean) euskara gorde dute eta elebidunak dira gaur egun. Elebidun horiek euskaldun zaharrak (lehen hizkuntza euskara izan dutenak) eta jatorrizko elebidunak (lehen hizkuntza euskara eta erdara izan dutenak) dira.

Halaber, bada lehen hizkuntza euskara izan arren, gaur egun elebiduna ez den lagun multzoa, hau da, euskara guztiz edo partez galdu dutenena (16 urte edo

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 213

gehiagoko biztanleen %3 inguru). Galera horren zati bat (erdia inguru EAEn eta Iparraldean eta herena pasatxo Nafarroan) galera partziala izan da, hau da, pertsona horiek euskaraz ondo hitz egin ez arren, ondo ulertzeko gai dira.

Aldi berean, baina, lehen hizkuntza erdara izan arren, euskara ikasi eta gaur egun elebidun diren 200.987 pertsona daude. Horiexek euskararen irabaziak dira.

Euskara irabazi dutenak, euskaldun berriak alegia, 178.000 lagun dira EAEn (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %10), 19.000 Nafarroan (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %4) eta 3.900 Iparraldean (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %2).

Adinaren arabera, alde esanguratsuak daude euskaldun berrien artean. Ehunekoa txikia da 50 urtetik gorakoan artean (%1,7 batez beste). Baina 50 urte baino gutxiago dituztenen artean, euskaldun berrien ehunekoa asko ari da hazten. Hazkundea EAEn gertatzen ari da bereziki.

12. irudia. Euskararen galerak eta irabaziak adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

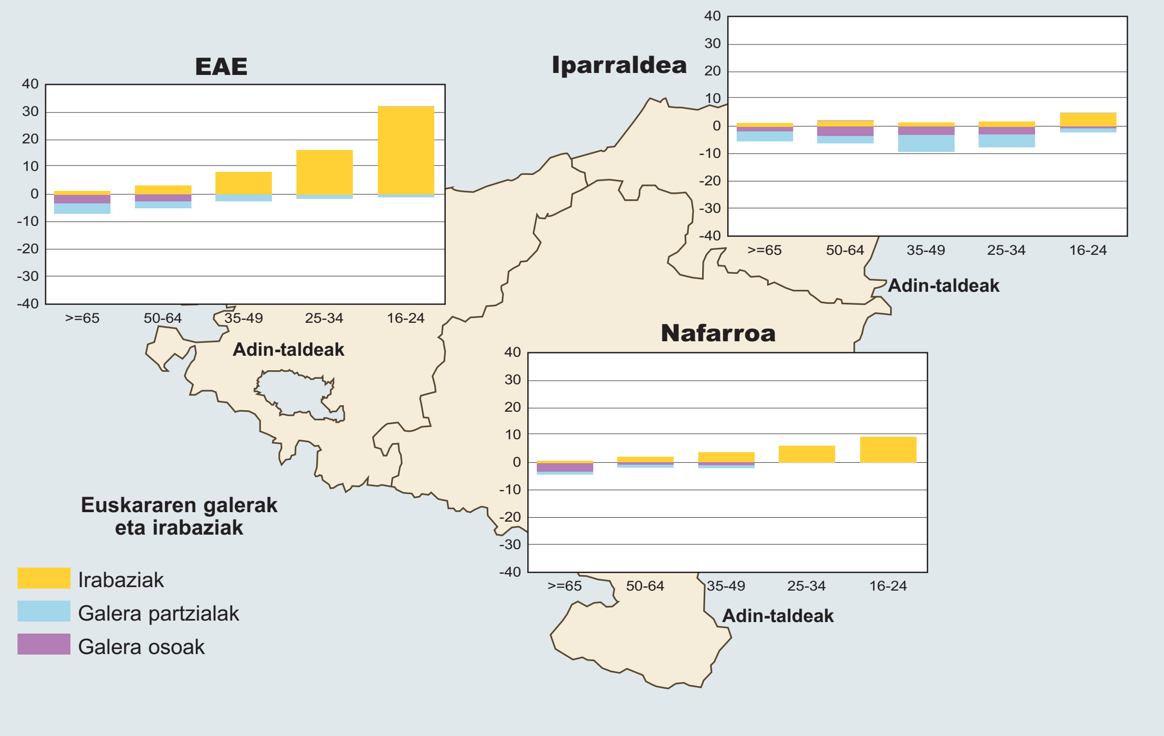

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 214

13. irudia. Hizkuntza-bilakaeraren indizea adinaren arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

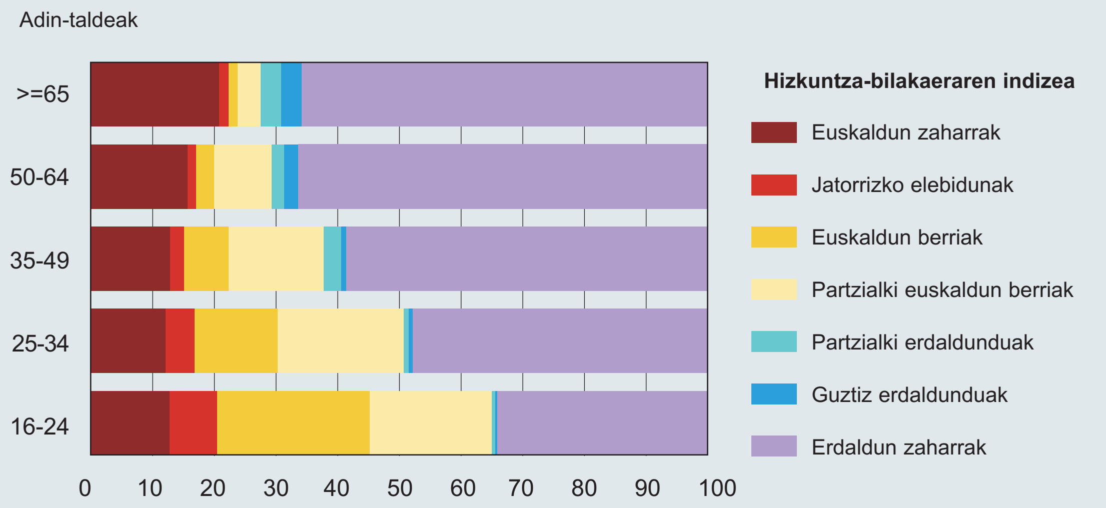

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

14. irudia. Hizkuntza-bilakaeraren indizea adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

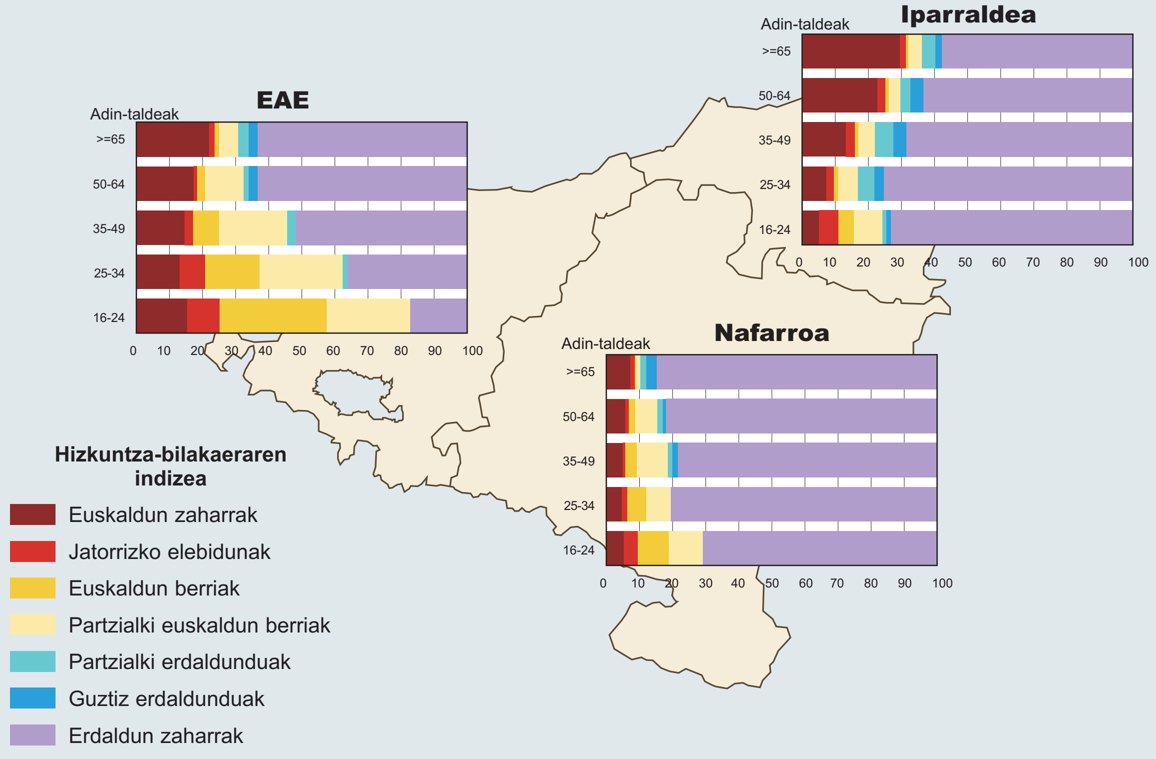

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

4. Euskararen erabilera

4.1. EUSKARAREN ERABILERAREN TIPOLOGIA

Euskarak gizartean oro har duen erabileraz jabetzeko, 2001ean indize bat eratu zuen Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak. Indize horri euskararen erabileraren tipologia izena jarri zitzaion. Euskararen erabilera neurtzeko tipologiak honako eremu hauek ditu kontuan: etxea, lagunartea eta eremu formala. Eremu formalak lau azpi-eremu hartzen ditu bere baitan: osasun- eta udal-zerbitzuak esparru publikoan, eta auzoko dendak eta finantza-entitateak (bankuak eta kutxak) esparru pribatuan.

Erabileraren tipologia inkesta soziolinguistikoak aztergai duen unibertso osoari, hau da, 16 urtetik gorako biztanleriari aplikatu zaio, 2.589.629 laguni hain zuzen.

Erabileraren tipologiaren arabera, Euskal Herriko biztanleen %15,3k euskara erdara beste (%5,4) edo gehiago (%9,9) erabiltzen du eguneroko jardunean, %9,8k euskara erabiltzen du, baina erdara baino gutxiago eta %74,9k ez du euskararik erabiltzen.

15. irudia. Euskararen erabilera. Euskal Herria, 2006 (%)

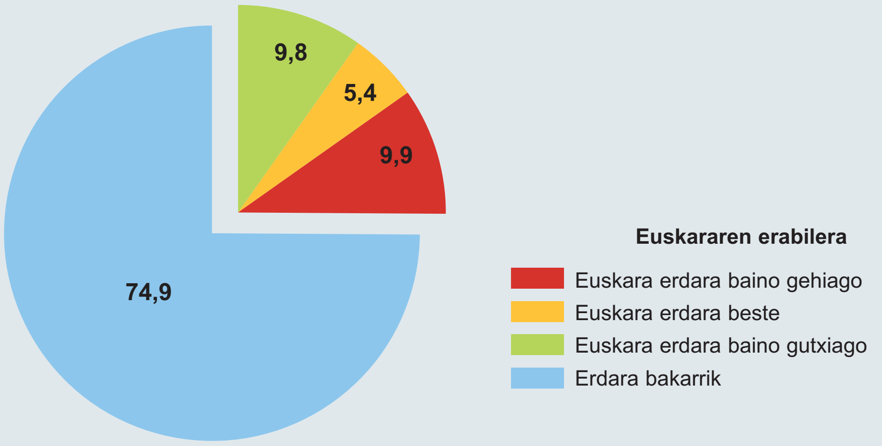

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Erabilerari buruzko emaitzetan, baina, alde handiak daude lurralde batetik bestera. Izan ere, euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen dutenak %18,6 dira EAEn, %10,3 Iparraldean eta %5,5 Nafarroan. Horiekin batera, euskara erdara baino gutxiago erabiltzen dutenen taldea esanguratsua da hiru lurraldeetan: %11 EAEn, %12,3 Iparraldean eta %4,1 Nafarroan.

16. irudia. Euskararen erabilera herrialdearen arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

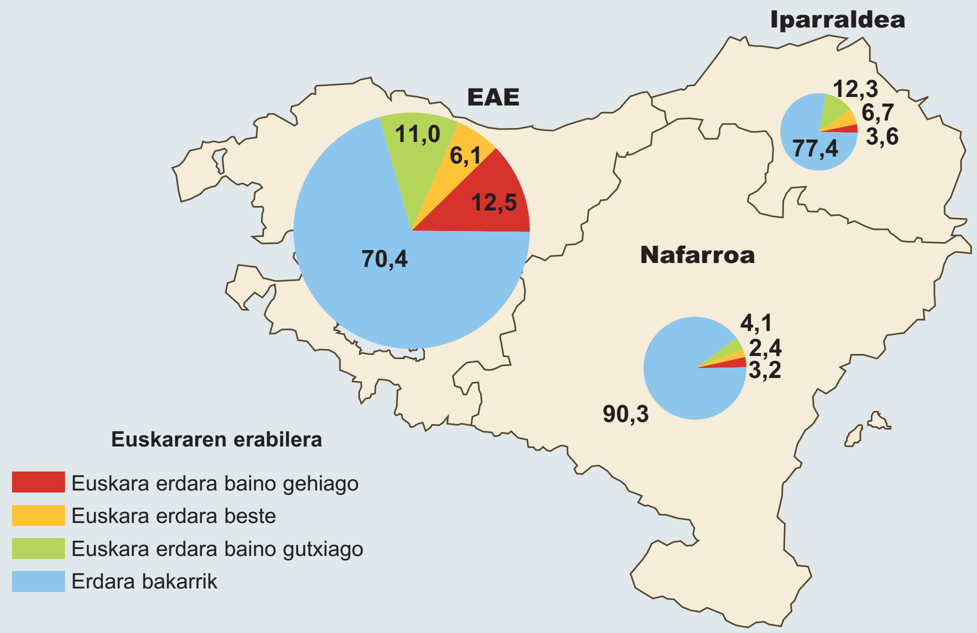

Oharra: zirkuluen tamaina herrialde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Azken 15 urteotako bilakaera aztertuz gero, euskararen erabilerak gora egin du apurka-apurka EAEn, bere horretan dago Nafarroan eta behera egin du Iparraldean. 1991n, EAEko biztanleen %15,3 eta Nafarroako %5,9 ziren euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen zutenak. Hiru puntu egin du gora euskararen erabilerak EAEn eta hiru hamarren behera Nafarroan. Iparraldean, 1996an biztanleen %13k erabiltzen zuten euskara frantsesa beste edo gehiago, gaur egun baino hiru puntu gehiago (%10,3).

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 217

Euskararen erabilerari buruzko datuak gune soziolinguistikoaren arabera aztertuz gero, aldeak lurraldeka baino nabarmen handiagoak direla konturatuko gara.

17. irudia. Euskal Herriko gune soziolinguistikoak, 2006

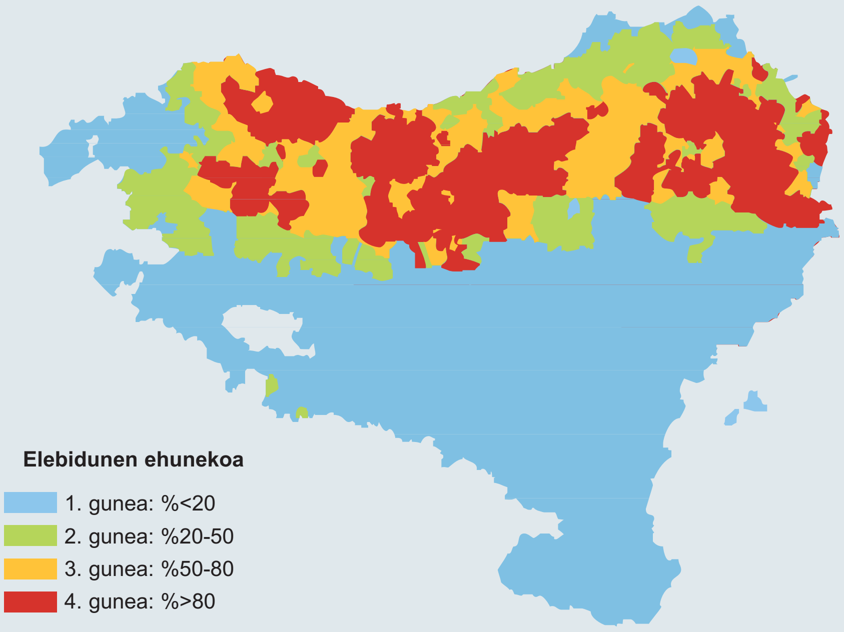

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskaldunak %20 baino gutxiago diren guneetan, 1. gune soziolinguistikoan alegia, %2,0k baino ez du euskaraz erdaraz beste edo gehiago hitz egiten. Badago, halere, talde handi bat (%6,2) erdara baino gutxiago bada ere, euskara ere erabiltzen duena. Lehenengo gune soziolinguistikoan gehienak (%91,8), normala denez, erdara hutsean mintzatzen dira.

2. gune soziolinguistikoan (euskaldunak %20 eta %50 bitartean) ere erdara da gehien erabiltzen den hizkuntza: hiru lagunetik bi baino gehiago (%69,4k). Euskaraz erdaraz beste edo gehiago hitz egiten dutenak %13,7 dira, eta erdara baino gutxiago bada ere, euskara erabiltzen dutenak %16,8.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 218

3. gune soziolinguistikoan (euskaldunak %50 eta %80 bitartean), biztanleen ia erdiak (%48,8k) euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen du. Erdara baino gutxiago %14k erabiltzen du eta herenak baino gehiagok (%37,2k) ez du euskara erabiltzen.

4. gune soziolinguistikoan (>%80) hiru lagunetik bik (%67,9k) euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen du eta %7,4k euskaraz egiten du, baina erdara baino gutxiago. Azkenik, laugarren guneko %11,2 erdara hutsean mintzatzen da.

18. irudia. Euskararen erabilera gune soziolinguistikoaren arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

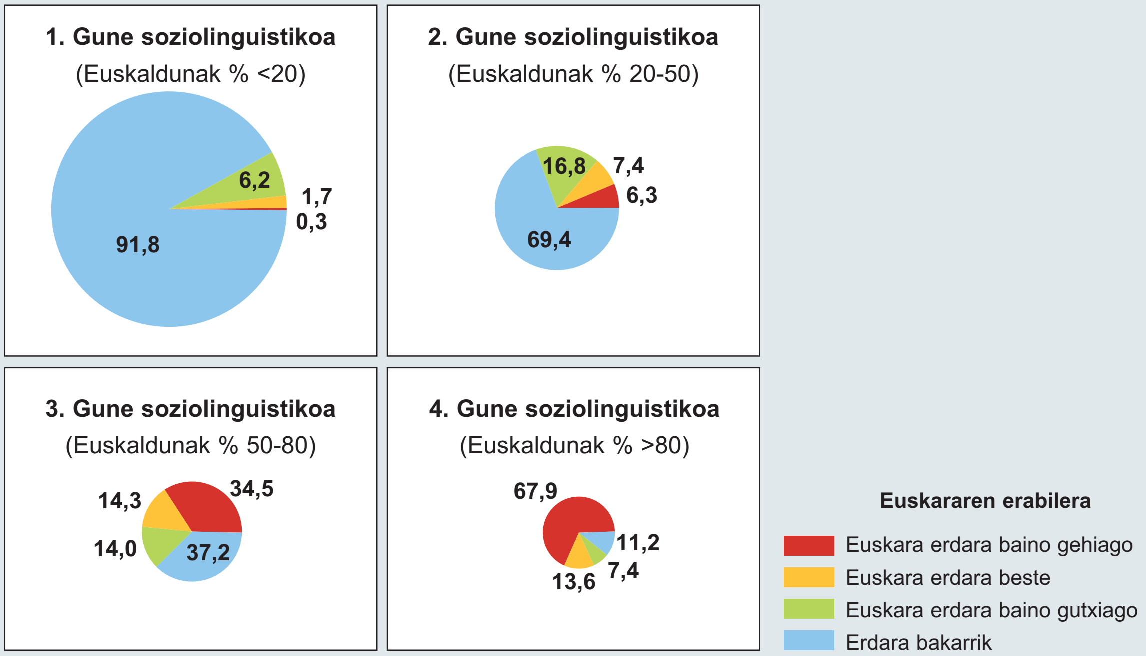

Oharra: zirkuluen tamaina gune bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 219

Hizkuntza berreskuratzeko prozesuan lan-munduak duen garrantzia ezin ahaztuta, euskarak lan-munduan duen presentziak euskararen erabileraren indizeari nola eragiten dion jakin nahi izan dugu. Horretarako, euskararen erabileraren tipologia laneko erabilerarekin osatu dugu.

Baina erabileraren tipologia osatu hori ezin zaio unibertso osoari aplikatu, lan egiten dutenei baizik. Hortaz, 16 urtetik gorako landunei buruz ari gara oraingoan: 1.278.700 lagun, unibertso osoaren %49,4.

Datuei begiratuz gero, laneko erabileraren eragina argia da indizean. Oro har, euskaraz erdaraz beste edo gehiago erabiltzen dutenen ehunekoa oso antzekoa bada ere (%15,3 lehenengo tipologian eta %15,1 bigarrenean), lanean ari direnen artean gutxiago dira euskara erdara baino gehiago erabiltzen dutenak (%8,1 vs %9,9) eta gehiago, aldiz, euskara erdara beste hitz egiten dutenak (%7 vs %5,4). Aldi berean, nahikotxo gehiago dira erdara baino gutxiago bada ere, euskara erabiltzen dutenak (%12,1 vs %9,8) eta gutxiago erdara hutsean mintzatzen direnak (%72,7 vs %74,9).

19. irudia. Euskararen erabilera (lanean). Euskal Herria, 2006 (%)

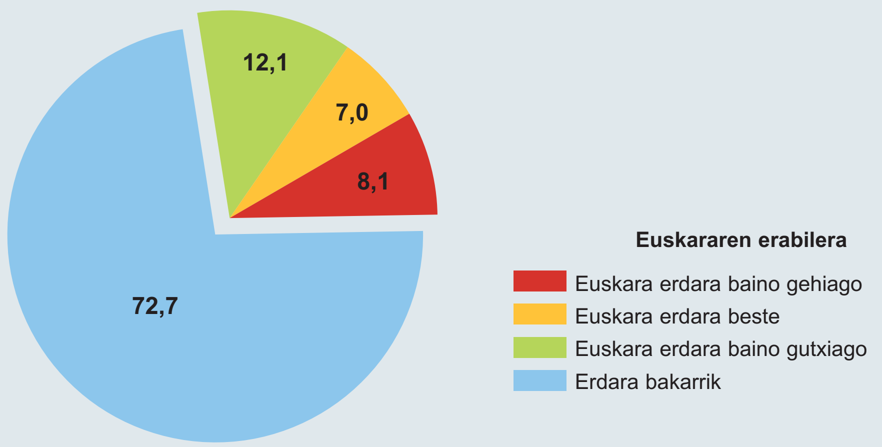

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskal Herrirako azaldu berri diren joerak hiru lurraldeetan betetzen dira oro har. Salbuespen bakarra Iparraldean euskara frantsesa beste erabiltzen dutenen ehunekoan dago. Izan ere, laneko ehunekoa txikiagoa da oraindik.

4.2. EUSKARAREN ERABILERAREN TIPOLOGIA, ADINAREN ARABERA

EAEn eta Nafarroan gazteak eta zaharrak dira eguneroko jardunean euskara gehien erabiltzen dutenak. Iparraldean, aldiz, gazteek oso gutxi erabiltzen dute eta zaharrek ia EAEkoek beste

Adin-talde guztietan erabat nagusi da oraindik erdararen erabilera (batez beste %75). Halere, 35 urtetik beherako gazteen artean eta, bereziki, 25 urtetik beherakoen artean, erdararen erabilera behera egiten ari da argi eta garbi. Izan ere, 16 eta 24 urte arteko gazteen artean %65,4 mintzatzen da erdaraz bakarrik, hau da, batez bestekoa baino ia 10 puntu gutxiago.

Euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen dutenen ehunekorik handiena 16 eta 24 urte arteko gazteek dute EAEn (%23,5ak) eta Nafarroan (%6,7ak). Iparraldean, aldiz, euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen duten gehienak 65 urtetik gorakoak dira (%18,5).

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 221

20. irudia. Euskararen erabilera adinaren arabera, herrialdeka. Euskal Herria, 2006 (%)

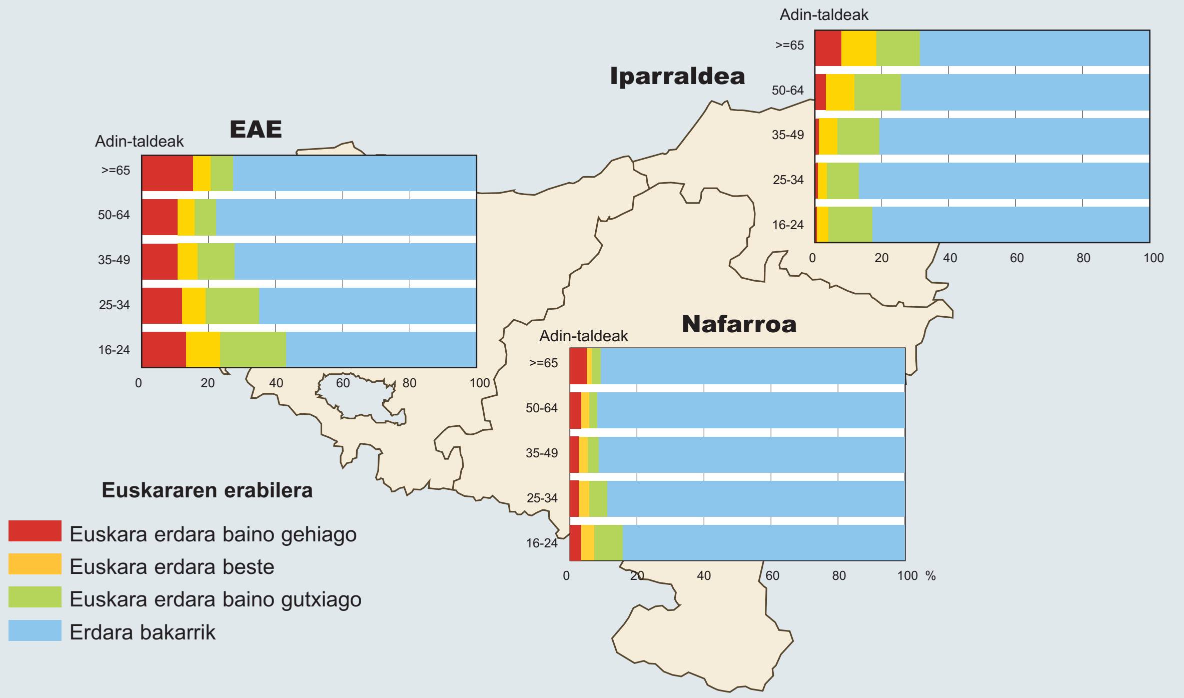

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

5. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerak

Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrera ezagutzeko, Euskal Herriko 16 urte edo gehiagoko biztanleek hainbat esparrutan euskara sustatzearen alde edo kontra erakutsi duten iritziaren araberako tipologia eratu du Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak.

EAEn 16 urte edo gehiagoko hiru lagunetik bi (%64,7) euskararen erabilera sustatzearen alde daude, Iparraldean %41,2 eta Nafarroan herena pasatxo (%37,7).

Euskararen erabilera sustatzearen alde daude 16 urte edo gehiagoko biztanleen %64,7 EAEn, %41,2 Iparraldean eta %37,7 Nafarroan

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 222

Bada, halaber, biztanle-multzo esanguratsua ez dagoena ez alde ez aurka (%41,1 Iparraldean, %28,1 Nafarroan eta %24 EAEn). Azkenik, euskara sustatzearen aurka daudenak %11,2 dira EAEn, %17,6 Iparraldean eta herena (%34,2) Nafarroan.

21. irudia. Euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerak herrialdearen arabera. Euskal Herria, 2006 (%)

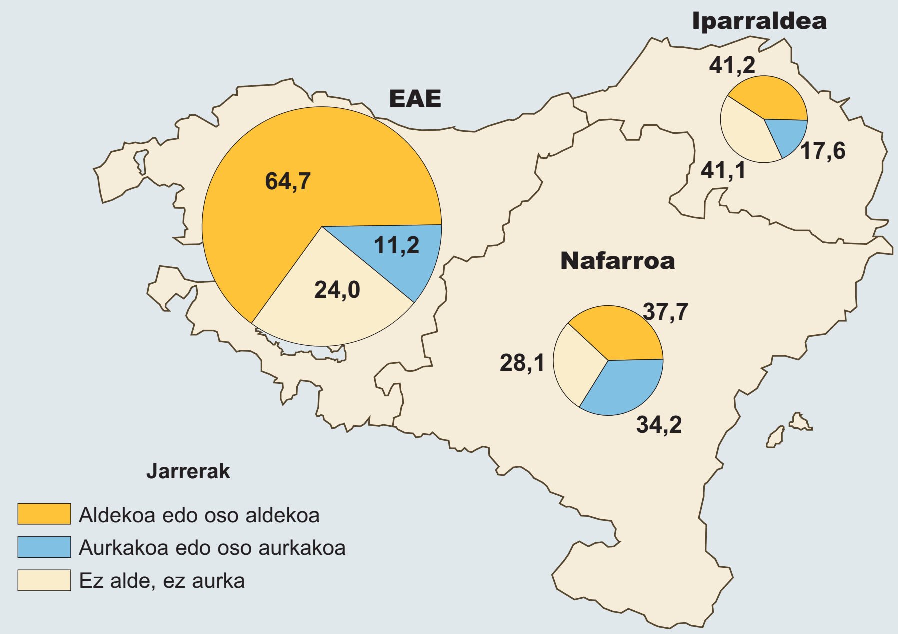

Oharra: zirkuluen tamaina herrialde bakoitzeko biztanleriaren araberakoa da.

Iturria: *IV. Inkesta Soziolinguistikoa. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza.* Eusko Jaurlaritza, 2006.

Euskararekiko jarrerak lotura handia du hizkuntza-gaitasunarekin. Izan ere, euskararen erabilera sustatzearen alde daude elebidunen %85etik gora EAEn eta Nafarroan eta %75 Iparraldean. Erdaldun elebakarren artean, aldiz, euskararen erabilera sustatzearen alde daudenak nabarmen gutxiago dira: %50 EAEn eta %28 Nafarroan eta Iparraldean.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 223

Adinari dagokionez, 65 urtetik gorakoen artean euskararen erabilera sustatzearen alde daudenen ehunekoa handia da hiru lurraldeetan. EAEn eta Iparraldean, esaterako, gainerako adin-taldeetan baino handiagoa da. Adinak behera egin ahala, oro har, txikiagoa da euskararen erabilera sustatzearen alde daudenen ehunekoa. Halere, EAEko eta Nafarroako gazteenen artean joera-aldaketa antzematen da, eta ehunekoak gora egiten du. Iparraldean, aldiz, gazteenak dira aldeko ehunekorik txikiena dutenak.

EAEn, 16 urte edo gehiagoko biztanle gehienei ezinbestekoa iriztten zaie haurrek euskara ikastea (%82ri) eta Administrazioan sartzeko euskaraz jakitea (%75i). Iparraldean ere horrela uste dute biztanle gehienek (%56 eta %51, hurrenez hurren). Nafarroan, erdia baino gehiago dira (%53) Administrazioan sartzeko euskaraz jakitea ezinbestekoa irizten zaienak. Asko dira komunikabideetan euskararen presentzia areagotu egin behar dela uste dutenak (%46) eta haurrek ezinbestez euskara ikasi behar dutela uste dutenak (%43).

Euskal Herriko biztanle gehienek uste dute gizartean bi hizkuntza izateak ez duela arazorik sortzen

Euskarari buruz dauden aurreiritzi batzuek gure gizartean zenbateraino dauden erroturik ezagutu nahian, inkestatuei iritzia eskatu zaie. Laburbilduz, emaitzak honakoak dira:

- Euskarak inoiz erdarak duen indarra izango duen galderari EAEko biztanleen %47k baietz erantzun du, baina Nafarroako biztanleen %53k eta Iparraldeko %48k ez du horrela uste. EAEn bertan ere, bada biztanleriaren zati handi bat (%33) ezetz uste duena, hau da, euskarak ez duela inoiz erdarak duen indarra izango.
- Hizkuntzaren aberastasunari dagokionez, EAEko biztanleen %52k, Iparraldeko %56k eta Nafarroako %43k uste dute euskara erdara bezain aberatsa dela, eta gutxi dira (%15 EAEn eta Nafarroan eta %4 Iparraldean) kontrakoa uste dutenak.
- Gizartean bi hizkuntza egoteak ez du arazorik sortzen EAEko biztanleen %77rentzat, Nafarroako %64rentzat eta Iparraldeko %82rentzat.
- Azkenik, biztanle gehienek uste dute ez dela txarra erdara ondo menperatu ez arren, haur txikiei eskolan euskara irakastea (%84k EAEn, %66k Nafarroan eta %74k Iparraldean).

Euskarari buruzko iritzietan ez dago alde esanguratsurik lurralde batetik bestera. Halere, esan daiteke oro har EAEn eta Iparraldean iritzia Nafarroan baino zertxobait baikorragoa dela euskararen aberastasunari, gizartean arazoen iturri ez izateari edo haur txikiei eskolan euskara irakasteari dagokionez. Hizkuntza-gaitasunaren arabera ere aldeak txikiak dira, baina elebidunen iritzia hartzaileena eta erdaldun elebakarrena baino baikorragoa da.

Alde nabarmenagoak adinaren arabera antzematen dira. Oro har, 35 urtetik beherakoen iritzia zaharragoena baino baikorragoa da euskararen aberastasunari, gizartean arazoen iturri ez izateari edo haur txikiei eskolan euskara irakasteari dagokionez.

Euskarari buruzko bestelako iritzi batzuekin jarraituz, seme-alabek ikasketak euskaraz egin ditzaten nahi dute EAEko 16 urtetik gorako biztanleen %63k, Nafarroako %31k eta Iparraldeko %12k. Iparraldean, biztanleen herenak baino gehiagok (%36k) irakaskuntza elebidunaren (euskaraz eta frantsesez) alde egiten du. Nafarroan ikasketak euskaraz egitearen aldekoak multzorik handiena badira ere, biztanleriaren laurdenak (%24k) erdara hutsezko eredua nahiko lukete seme-alabentzat.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 225

6. Ondorioak

- Euskal Herriko biztanleriak azken 15 urteotan izan duen bilakaera aztertuz gero, badira bereziki azpimarratu beharreko bi ezaugarri: biztanleriaren zahartze-prozesua eta etorkinen eragina. EAEn eta Nafarroan, 1991 eta 2006 bitartean 65 urtetik gorako biztanleriak ia %50 egin du gora. Iparraldean igoera hori ez da hain handia izan, baina kontuan hartu behar da duela 15 urte zaharren proportzioa handia zela jada. Biztanleriaren jatorriari dagokionez, azken 15 urteotan atzerritik Euskal Herrira etorritako etorkinen hazkundea bereziki handia izan da EAEn eta, batez ere, Nafarroan. 1991 eta 2006 bitartean, EAEko atzerritarren ehunekoa biztanleen %2tik %5era igo da, eta Nafarroan %2tik %10era.

- Euskal Herriko biztanleen %25,7 elebiduna da, %15,4 elebidun hartzailea eta %58,9 erdaldun elebakarra. Halere, datuak irakurtzeko orduan, oso kontuan hartu behar da EAEk Euskal Herrian duen pisu demografikoa eta, horren arabera, emaitza nagusietan duen eragina. Hortaz, Euskal Herriko elebidunen ehunekorik eta kopururik handiena (%83,7 eta 557.600 pertsona, hurrenez hurren) EAEn bizi da. Nafarroako elebidunak Euskal Herriko elebidunen %8,5 dira (56.400 pertsona). Euskal Herriko elebidunen ehunekorik eta kopururik txikiena (%7,8 eta 51.800 hurrenez hurren) Iparraldean bizi da.

- Gaur egun 1991n baino 137.300 elebidun gehiago daude. Elebidunen hazkundea EAEn (138.400 gehiago) eta Nafarroan (16.200 gehiago) gertatu da, ez, ordea, Iparraldean (17.300 gutxiago).

- EAEn eta Nafarroan gazteen artean dago elebidunen ehunekorik handiena, Iparraldean, aldiz, zaharren artean. EAEko elebidunen hazkundea 50 urtetik beherako adin-talde guztietan gertatu da eta Nafarroan 35 urtetik beherakoen artean. Iparraldean, berriz, 65 urtetik gorakoen artean dago elebidunen ehunekorik handiena, eta adinak behera egin ahala behera egin du elebidunen ehunekoak. Halere, Iparraldeko gazteen artean joera-aldaketaren zantzuak gero eta argiagoak dira.

- Euskal Herriko 16 urtetik gorako elebidunen erdiak baino gehiagok (%58k) euskara izan dute lehen hizkuntza (euskaldun zaharrak dira), %11,8k euskara eta erdara (jatorrizko elebidunak) eta ia herenak (%30,2k) erdara. Azken horiek euskaldun berriak dira eta eskolan edo

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 226

euskaltegian ikasi dute euskara. EAEn eta Nafarroan, 16 urte edo gehiagoko elebidunen herena inguru dira eta gero eta pisu handiagoa hartzen ari dira. Iparraldean oraindik oso txikia da euskaldun berrien pisua. Izan ere, elebidunen %7,5 baino ez dira. Halere, kontuan hartu behar da duela hamar urte %3,9 zirela.

- Lehen hizkuntza erdara izan arren, euskara ikasi eta gaur egun elebidun diren 200.987 pertsona daude Euskal Herrian. Horiexek euskararen irabaziak dira. Euskara irabazi dutenak, euskaldun berriak alegia, 178.000 lagun dira EAEn (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %10), 19.000 Nafarroan (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %4) eta 3.900 Iparraldean (16 urte edo gehiagoko biztanleriaren %2).

- Halaber, bada lehen hizkuntza euskara izan arren, gaur egun elebiduna ez den lagun multzoa, hau da, euskara guztiz edo partez galdu dutenena (16 urte edo gehiagoko biztanleen %3 inguru). Galerak Iparraldean ari dira gertatzen nagusiki. Izan ere, EAEn ia ez dago galerarik gazteenen artean eta Nafarroan %0,2koa da 35 urtetik beherakoen artean.

- Elebidunak hiru multzotan banatu ditzakegu, euskaraz edo erdaraz hitz egiteko daukaten erraztasun handiagoaren edo txikiagoaren arabera: euskal elebidunak (%30,7), elebidun orekatuak (%30,3) eta erdal elebidunak (%38,9). EAEn eta Nafarroan, elebidunen multzorik handiena erdal elebidunena da. Ehunekoa, gainera, handiagoa da adinak behera egin ahala. Lehen hizkuntzari dagokionez, EAEn eta Nafarroan erdal elebidun gehienek erdara izan dute lehen hizkuntza, Iparraldean, aldiz, euskara.

- Gaur egun, 2 eta 9 urte bitarteko seme-alabak dituzten inkestatuak kontuan hartuz gero, aita eta ama elebidunak direnean, euskararen transmisioa ia erabat ziurtatuta dago EAEn eta Nafarroan, eta oraindik galerak daude Iparraldean. EAEn eta Nafarroan, gurasoak elebidunak direnean seme-alaben %98 baino gehiagok euskara jasotzen dute etxean. Iparraldean ere ehuneko hori handia den arren, beste bi lurraldeetan baino 10 puntu txikiagoa da.

- Erabilerari buruzko emaitzetan, alde handiak daude lurralde batetik bestera. Izan ere, euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen dutenak %18,6 dira EAEn, %10,3 Iparraldean eta %5,5 Nafarroan. Azken 15 urteotako bilakaera aztertuz gero, euskararen erabilerak gora egin du apurka-apurka EAEn, bere horretan dago Nafarroan eta behera egin du Iparraldean.

IVInkesta(EH)Eusk.qxd 3/7/08 16:28 Página 227

- EAEn eta Nafarroan gazteak eta zaharrak dira eguneroko jardunean euskara gehien erabiltzen dutenak. Iparraldean, aldiz, gazteek oso gutxi erabiltzen dute eta zaharrek ia EAEkoek beste.

- Euskararen erabilera sustatzearen alde daude 16 urte edo gehiagoko biztanleen %64,7 EAEn, %41,2 Iparraldean eta %37,7 Nafarroan.

- Euskararekiko jarrerak lotura handia du hizkuntza-gaitasunarekin. Izan ere, euskararen erabilera sustatzearen alde daude elebidunen %85etik gora EAEn eta Nafarroan eta %75 Iparraldean. Erdaldun elebakarren artean, aldiz, euskararen erabilera sustatzearen alde daudenak nabarmen gutxiago dira: %50 EAEn eta %28 Nafarroan eta Iparraldean.

- Adinari dagokionez, 65 urtetik gorakoen artean euskararen erabilera sustatzearen alde daudenen ehunekoa handia da hiru lurraldeetan, eta adinak behera egin ahala, oro har, txikiagoa da euskararen erabilera sustatzearen alde daudenen ehunekoa. Halere, EAEko eta Nafarroako gazteenen artean joera-aldaketa antzematen da, eta ehunekoak gora egiten du. Iparraldean, aldiz, gazteenak dira aldeko ehunekorik txikiena dutenak.